

Opar (*Herpes simplex*)

Autor: Silvie Husičková

(slovo „herpes“ pochází z řečtiny a znamená „plazící se, lezoucí tvor“)

Výskyt (incidence, prevalence...)

První setkání se s infekcí (primoinfekce) probíhá u více jak 90 % osob bez příznaků, pouze u malé části se projevuje. Často připomíná chřipkové onemocnění. U malých dětí a batolat se opar nejčastěji vyskytuje jako tzv. herpetická gingivostomatitida v dutině ústní. Dále opar můžeme najít na rtech (herpes labialis), nosu (herpes nasi), tváři, zevním uchu nebo může postihnout i oko – způsobuje akutní a opakovanou keratitidu. Původcem těchto infekcí je HSV 1 (viz dále).

HSV 2 (viz dále) je původcem oparu v oblasti genitálií a hráze. Onemocnění provází vysoké teploty, bolesti hlavy, malátnost, nechutenství, oboustranný zánět mízních uzlin a bolesti svalů.

Etiologie, patogeneze

Původcem oparu je obalený DNA virus, který se vyskytuje ve dvou antigenních typech. První, virus herpes simplex 1 (HSV 1) postihuje především sliznici dutiny ústní. Říkáme mu proto orální herpes. Přenáší se hlavně slinami při líbání. Druhý, virus herpes simplex 2 (HSV 2) nejčastěji postihuje sliznici genitálu, mluvíme o něm jako o genitálním oparu. Patří mezi sexuálně přenosné infekce. V některých případech může ale HSV 1 vyvolat herpes na genitálu a HSV 2 opar na rtech. Při výskytu HSV 2 u dětí je třeba dát pozor na možnost sexuálního zneužívání!

Při prvním setkání viru s hostitelem dochází k pomnožení viru v místě vstupu a poté dojde k napadení místních nervových zakončení. Virus tak nervovými vlákny postupuje do regionálních nervových ganglií, kde zůstává po celý život (virus tělo neopouští) bez příznaků (v tzv. latentní fázi). Dojde-li však k oslabení organismu (to může být způsobeno různými podněty jako je např. stres, menstruace, akutní horečnaté onemocnění nebo i slunění), virus se reaktivuje a dochází k množení viru v gangliu a současně s ním k migraci virionů do spádových oblastí kůže nebo sliznice. Napadené buňky jsou postupně zničeny, tvoří se námi známé puchýřky.

Organismus sice tvoří proti viru herpes simplex protilátky, ale ty nezabrání tomu, aby virus zůstal bez projevů/bezpříznakový, nezabrání ani šíření viru nervovými vlákny. Jejich hlavní význam však spočívá

v tom, že brání rozsevu viru krevní cestou. Ten by mohl způsobit nekrózu v mozku nebo případně i jiných orgánech.

Hlavní příznaky

Primární infekce HSV 1 se vyskytuje především u malých dětí a batolat. Začíná vysokou horečkou, na sliznici dutiny ústní se tvoří bolestivé puchýřky, provázené zvýšeným sliněním. Regionální lymfatické uzliny mohou být zvětšené, bolestivé. Vyrážka se může vyskytovat i v okolí úst. Dítě odmítá jídlo a pití, proto často dochází k dehydrataci (je třeba dodržovat pitný režim). Onemocnění se může projevit i zánětem spojivek. Oko je velmi citlivé na světlo, slzí a víčka jsou rudá a nateklá.

Obr. 1, 2 Nejčastěji se opar vyskytuje v oblasti rtů

http://ona.idnes.cz/opary-infekci-spousti-stres-horecka-i-slunce-fne-/zdravi.aspx?c=A110805_134731_zdravi_pet

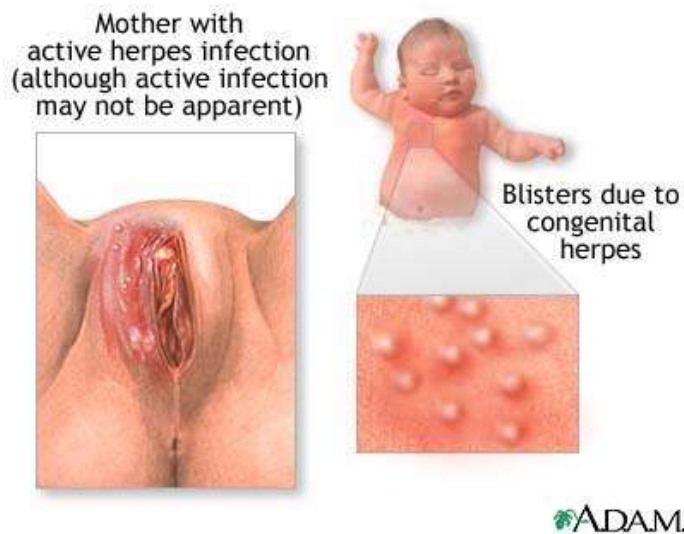
<http://zena.centrum.cz/zdravi/grafika/2013/01/25/9-tipu-jak-se-rychle-zbavit-oparu/#8>

Primoinfekce HSV 2 se objevuje v pozdějším věku. Často v období začátku sexuální aktivity. Projeví se **výsevem puchýřků** na pohlavních orgánech. Puchýřky jsou **bolestivé** a bývají provázené celkovými příznaky jako je zvýšená teplota, únava, nechutenství a zduřené lymfatické uzliny.

Vyšetření

Diagnostika projevů nákazy viry herpes simplex je zpravidla klinická. V nejasných případech detekujeme virus z obsahu puchýřků, nebo ho prokazujeme sérokonverzí specifických protilátek. Dojde-li k poškození mozku, patří kromě předchozích k základním vyšetřením i vyšetření mozkomíšního moku – herpetickou infekci potvrdíme přítomností virové DNA pomocí metody PCR. V pozdějších fázích lze zachytit i vzestup specifických protilátek v likvoru.

Obr. 3 Matka s infekcí virus herpes simplex 2 (HSV 2)

http://www.healthcentral.com/genital-herpes/introduction-000052_4-145_1.html

Léčba

Nekomplikovaný opar se zahojí do 10 dnů. Aby byla léčba účinná, je ji třeba zahájit co nejdříve po vzniku infekce. Lékem volby je volně prodejný aciclovir v mastičce (Herpesin), popřípadě valaciclovir nebo famciclovir. U infekcí vyvolaných aciclovir-rezistentní mutantou lze podat foscarnet.

Je důležité, aby se opar hojil v klidu – nesmí se rozškrábat či utrhnout. Pokud opar praskl, doba léčby se už neurýchlí. Hrozí navíc riziko, že se roznese na větší plochu těla.

Když opar nezmizí ani přes domácí léčbu po dvou týdnech, je potřebné navštívit lékaře. Také u genitálního oparu by se měl navštívit dermatovenerolog. Hlavně proto, aby se potvrdilo, zda jde o herpes, nebo jinou sexuálně přenosnou infekci!

Komplikace

Velmi komplikovaný průběh může mít opar u nemocných se sníženou imunitou (tedy např. u onkologicky nemocných, u nemocných s HIV/AIDS, nebo u pacientů s transplantovanými orgány). I u jedinců s atopickým ekzémem představuje závažnou komplikaci.

Komplikací oparu oka může být vznik zánětu se zjizvením rohovky i spojivky vedoucí až ke slepotě.

Méně častou, přesto velice závažnou komplikací je herpetická meningoencefalitida (zánět mozku a mozkových blan). Mezi jeho příznaky patří horečka, světlolachost, někdy zvracení a různé neurologické příznaky dle postiženého laloku. U pacienta dochází ke změnám osobnosti, halucinacím,

poruchám schopnosti rozumět řeči nebo mluvit. Může dojít k poruchám hybnosti či výpadkům ve zrakovém poli. V nejtěžších případech může dojít ke komatu až smrti.

U genitálního oparu se infekce může rozšířit z genitálu na další místa pohlavního ústrojí se vznikem například zánětu pochvy (vulvovaginitida).

Pokud dojde k nákaze dítěte oparem před nebo během porodu, mohou se rozvinout různé formy infekce, přes meningoencefalitidu až k velmi nebezpečné, život ohrožující novorozenecké sepsi. Jedná se o velice závažný stav daný celotělovou odpovědí organismu na přítomnost virů v krvi. Když má matka při porodu genitální opar, provádí se proto porod císařským řezem. Herpes viry jsou nebezpečné i pro plod v časných fázích gravidity. Může dojít k potratům a různým vrozeným vadám.

Praktické rady pro pacienta

Prevence oparu

- Je velmi těžké zabránit vzniku primoinfekce. V rámci prevence se tedy snažíme zabránit vzniku oparů na jiné části těla, nebo přenesení na jiné lidi.
- Vyhýbáme se přímému kontaktu s člověkem s oparem, používání společného ručníku, příboru, balzámů na rty, líbání, pohlavnímu styku apod.
- Snažíme se vyhýbat stresorům, které by mohly infekci vyvolat (nevystavování se přímému slunci, povzbuzování imunitního systému zdravou životosprávou – zdravá strava zahrnující hodně zeleniny, vitaminů a stopových prvků, dostatek tekutin, vyhýbání se alkoholickým nápojům. Také nekouřit, otužovat se, pravidelně cvičit, a mít denně dostatek spánku).
- Vzhledem k tomu, že je nákaza virem HSV2 sexuálně přenosná infekce, prevencí nákazy je v některých případech používání bariérové antikoncepce – kondomu. Když však se opar nachází mimo oblast krytou kondomem, prevence selže.
- Může dojít i k přenosu infekce na dítě od infikované matky při porodu. V takovém případě se preventivně provádí porod císařským řezem.

Literatura

1. BENEŠ, Jiří. 2009. *Infekční lékařství*. Praha: Galén.
2. VOKURKA, Martin, Jan HUGO a kolektiv. 2002, 2003. *Velký lékařský slovník*. Praha: MAXDORF.
3. VOTAVA, Miroslav a kolektiv. 2003. *Lékařská mikrobiologie speciální*. Brno: NEPTUN.

Seznam příznaků

Horečka, změny na kůži, zvětšení mízních uzlin, nechutenství, světloplachost